30.5.2018 EOAK/2658/2018

Eduskunta, Lakivaliokunta

00102 EDUSKUNTA

Viite: HE 65/2018 vp ja HE 16/2018 vp (sote ja rikosoikeudellinen virkavastuu)

LISÄLAUSUNTO

Kuten valiokunnan kokoukseen 25.5.2018 annetussa kirjallisessa lausunnossa on todettu, valinnanvapauslain 75 §:ään perustuva rikosoikeudellinen virkavastuu ei ehdotetussa muodossaan näyttäisi kattavan muita sote-palvelujen tuottamiseen osallistuvia henkilöitä kuin työntekijät. Osakeyhtiömuodossa toimivat palvelukeskukset olisivat myös jäämässä kokonaan rikosoikeudellisen virkavastuun ulkopuolelle.

Ehdotetun maakuntalain 16 luvussa (HE 15/2017 vp) säädettäisiin maakuntien valtakunnallisista palvelukeskuksista. Maakunnilla olisi ainakin toimitila- ja kiinteistöhallinnon palvelukeskus sekä tieto- ja viestintäteknisten palvelujen palvelukeskus.

Rikosoikeudellisen virkavastuun ulottaminen palvelukeskuksiin olisi tärkeää sen vuoksi, että palvelukeskukset vastaisivat tietotekniikkaan ja toimitiloihin liittyvistä toiminnoista, joihin liittyy runsaasti taloudellisesti merkittäviä hankintoja ja pitkäaikaisia sopimuksia. Tällaisessa toimintaympäristössä korruption ja väärinkäytösten riskiä pidetään yleensä suurena.

Oikeuskäytännössä lahjusrikkomukset ovat tyypillisesti liittyneet julkisiin hankintoihin (esim. KKO 1996:67 ja 2006:37). Myös muunlaisista hankintoihin liittyneistä virkarikoksista on tuoretta oikeuskäytäntöä (KKO 2017:92). Senkin vuoksi olisi tärkeää, että rikoslain 40 luvun säännöksiä voitaisiin soveltaa myös osakeyhtiömuodossa toimivien palvelukeskusten johtoon ja henkilöstöön.

Edellä mainitut seikat liittyvät myös vahingonkorvausvastuuta koskevaan sääntelyyn: erityisesti työnantajan isännänvastuuseen ja kanavointisäännökseen.

Vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan työnantaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka työntekijä virheellään tai laiminlyönnillään työssä aiheuttaa. Työnantajana pidetään myös sitä, joka antaa tehtävän sellaiselle itsenäiselle yrittäjälle, joka huomioon ottaen toimeksiantosuhteen pysyvyys, työn laatu ja muut olosuhteet on rinnastettava työntekijään. Vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentti puolestaan kattaa muut ”työsuhteeseen verrattavissa olosuhteissa” aiheutetut vahingot.

Vahingonkorvauslain 3 luvun 1 § ei koske osakeyhtiön toimitusjohtajaa tai hallitusta taikka henkilöyhtiön yhtiömiestä. Heidät ja heidän yhtiönsä voidaan kuitenkin tuomita korvausvastuuseen vahingonkorvauslain 2 luvun mukaisilla perusteilla. Valinnanvapauslain 75 §:ssä mainittujen alihankkijoiden osalta on kuitenkin syytä todeta, ettei niiden maksukyky ole välttämättä samalla tasolla kuin varsinaisen palveluntuottajan maksukyky.

Valinnanvapauslain 75 § voisi edellä mainitut rikosoikeudelliset näkökohdat kattavana, mutta pohjatekstiä mahdollisimman vähän muuttavana, kuulua esimerkiksi seuraavasti (lisäykset kursivoitu):

> ***75 §***
>
> ***Rikosoikeudellinen virka- ja vahingonkorvausvastuu***
>
> *Maakuntien valtakunnallisten palvelukeskusten,* yksityisen suoran valinnan palveluja tuottavan sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön sekä yksityisen suoran valinnan palveluntuottajan alihankkijan palveluksessa oleviin sovelletaan rikoslain (39/1889) 40 luvun rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä heidän suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Sama koskee asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin perusteella palveluja antavan, palveluntuottajalain 10 §:n mukaisessa rekisterissä olevan palveluntuottajan palveluksessa olevia.
>
> *Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös yhteisön, säätiön tai muun oikeushenkilön lakimääräisen toimielimen tai johdon jäseneen[1] ja itsenäiseen elinkeinonharjoittajaan.*
>
> Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Oikeushenkilöitä ovat yhteisöt ja säätiöt. Yhteisöt voidaan jakaa yhtiöihin ja yhdistyksiin. Yhtiöitä puolestaan ovat yksityiset ja julkiset osakeyhtiöt sekä avoimet ja kommandiittiyhtiöt. Yhdistyksiä ovat sekä

[1] Vrt. rikoslain 5 luvun 8 §:n muotoilu.

aatteelliset että taloudelliset yhdistykset. Myös julkisoikeudelliset oikeushenkilöt kuuluvat säännösluonnoksessa tarkoitettuihin oikeushenkilöihin.

Lakimääräisellä toimielimellä tarkoitetaan esimerkiksi avoimen yhtiön yhtiömiehiä, kommandiittiyhtiön vastuunalaisia yhtiömiehiä sekä osakeyhtiön hallitusta ja toimitusjohtajaa.

Yksityisestä elinkeinonharjoittajasta käytetään yleiskielessä nimityksiä "toiminimi", "tmi" tai "yksityisliike". Verohallinto käyttää yksityisestä elinkeinonharjoittajasta nimitystä liikkeen- tai ammatinharjoittaja. Moni lääkäri aloittaa yrittäjyyden ammatinharjoittajana.

Yhdenvertaisuuden kannalta olisi perusteltua, että edellä käsitelty säännös kattaisi sote-tehtäviä suorittavien yksiköiden johdon ja kaikki muussa kuin työntekijäasemassa toimivat oikeushenkilön tai yrittäjätoiminnan muodosta riippumatta.

Esittelijäneuvos Jarmo Hirvonen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.